

AMIT A „VÁROSI VILÁG” A FIATAL KUTATÓI GENERÁCIÓ SZÁMÁRA JELENT

HATTYÚDALUNK ENYEDI GYÖRGYHÖZ...

Enyedi György (2012). *Városi világ*. Budapest: Akadémiai.

Valamennyi tudományterületnek léteznek – az általuk létrehozott grandiózus szellemi termékek okán – „halhatatlan”, emblematikus nagyjai. Az elmúlt fél évszázad geográfiájának Enyedi György szimbóluma, vezéregyénisége volt; véleményünk (és sokak véleménye) szerint városföldrajzzal foglalkozó tudományos mű Enyedi munkáinak felhasználása nélkül nem hozható létre. Műveinek talán legnagyobb értéke, hogy szemléletmódjában, kutatásaiban mindvégig jelen volt a gazdasági folyamatok mögött meghúzódó társadalmi tartalom: a regionális térfolyamatokat konzekvensen társadalmi és gazdasági szemüvegen keresztül vizsgálta, amellyel alátámasztotta a földrajztudomány interdiszciplináris jellegét.

Fiatal kutatókként tisztában vagyunk vele, hogy Enyedi tudományos munkái – amelyek kutatási területünk, a társadalomföldrajzi és városkutatási diszciplína kiemelkedő fontosságú alapművei – erőteljesen befolyásolták és fogják befolyásolni pályánkat. Mind a recenzált kötet, mind Enyedi többi munkája biztos alapot jelent városkutató munkánkhoz, amelyért Enyedi Györgynek köszönettel tartozunk, s tartozik a teljes társadalomföldrajzi szakma.

Egy kutató életében kevés olyan könyv létezik, amelyet bármikor elő tud venni, ha szakmai kérdések merülnek fel, vagy éppen tanít, s amelyet mindig frissnek, aktuálisnak tekint. Amikor a könyvbemutatót követően kézhez kaptuk, majd elolvastuk a *Városi világ* dedikált példányait, tudtuk, hogy ez a könyv előkelő helyet fog elfoglalni polcainkon. Amit mindig is csodáltunk Enyedi Györgyben és írásaiban – s amit nekünk, az új generációnak mindenképpen fontos megtanulnunk –, hogy soha egyetlen felesleges mondat sem szerepelt munkáiban: mindig lényegre törően fogalmazott, csak a fontos információkat és tudásanyagot írta le, s mindezt rendkívül szemléletesen és visszafogott humorával fűszerezve. A kötet ritka értékei közé tartozik az az önkritikus jelleg is, amely egyben a szerző emberi nagyságát mutatja számunkra. Enyedi professzor úr kutatói pályájának számos állítását, definícióját, prognózisát gondolta végig és az általa tévesnek gondolt tendenciákat most, a globalizálódó világ átalakító hatásainak tükrében aktualizálta. Ennek kiváló példája a tudományos berkekben jelenleg legkomplexebb módon kidolgozott, legszélesebb körben ismert és alkalmazott globális urbanizációs ciklusmodellje: könyvében maga is kifejezi kétségeit a „ciklikus” pálya érvényességével kapcsolatban.

Életpályáját lezáró művében Enyedi megfogalmazza a kérdést, hogy „mi magyarázza a városi világnak az ezredfordulón észlelhető elterjedését s alapvető átalakulását”? A kérdés megválaszolásához a könyv tömören összegzi a mai urbanizációs folyamatok sajátosságait, az egyes makrorégiók városfejlődési folyamatait és legújabb trendjeit, a város térszervező funkcióinak átalakulását, s teszi mindezt úgy, hogy a városfejlődési folyamatokat összeköti és a világot átformáló társadalmi folyamatokba helyezi. Szerkezetét tekintve a kötet – az urbanizációs szakaszok nyilvánvaló logikája mellett – két markáns, más-más szempontból kiemelkedő fontosságú strukturális egységre osztható.

¹ Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézetének munkatársai

Első része valóban szintetizáló, tipizáló munka, az Enyedi-életmű városokkal foglalkozó szeletének kvintesszenciája. Az első három fejezet olvasásakor önkéntelenül is William D. Pattison és Salvatore J. Natoli amerikai geográfusok szállóigévé vált idézete juthat eszünkbe, akik szerint a földrajz „a tudományok Los Angeles-e (...) (amely) hatalmas területre terjed, összeolvad a szomszédaival, és roppant nehéz meglegelni a központját” (idézi Abler 1987: 513.). Enyedi György tudományos életműve legalább ennyire szerteágazó; roppant tudományos örökségét szemlélve láthattuk, hogy közgazdászként szerzett diplomát, közel 60 éves kutatói pályája során foglalkozott a mezőgazdaság földrajzával, társadalomtudományi-, közgazdasági- és területfejlesztési kérdésekkel, a rurális térségek helyzetével és jövőképevel, továbbá a regionális tudomány hazai alapítójaként tartják számon. Utolsó könyvének első részével azonban – a fenti idézettel szólva – megtalálta, összegezte és a lehető legszélesebb olvasóközönség elé tárta vissza-visszatérő (talán legkedvesebb?) kutatási témája, egy sajátos világ, a *Városi világ* központját.

A munka egészét ezidáig számos jelzővel halmozták el, egyrészt a kötet méltatóinak tollából (amelyek szerint a mű „kritikai áttekintés”, „életmű-összefoglaló” (Glatz Ferenc), illetve „briliáns summázat” (Rechnitzer János); másrészt a megjelenése óta napvilágot látott könyvismertetésekben, recenziókban, amelyek többek között „kiváló összefoglaló munkaként”, „kötelező olvasmányként” aposztrofálják (Mészáros 2012: 351.). A fenti megállapítások ugyanakkor véleményünk szerint inkább a kötet első feléről mondhatók el, második része ugyanis – részben Enyedi elmúlt években publikált munkáira támaszkodva – olyan hiánypótló, önmagukban is értelmezhető alfejezeteket tartalmaz, amelyek a hazai városföldrajzi diszciplínában sajnálatos módon még napjainkban is „hiány-területeknek” számítanak. Hazánk városföldrajzában ilyen *terra incognita* például „Az afrikai urbanizáció”, „A latin-amerikai város” és „A japán város” bemutatása, de kevés kutatási előképtől eltekintve „Az ázsiai város” és „Az észak-amerikai város” jellemzése, valamint „Az orosz városhálózat kialakulása” is kevésbé kutatott témának számít; e fejezetek erénye tehát éppen az, hogy hazai szerzőtől, magyar nyelven születtek. Ezen országok, országcsoportok, térségek eltérő urbanizációs típusai és jellegzetességei ugyanakkor azt is bizonyítják, hogy túlzás egységes urbanizációs modellről beszélni, mivel – a világ folyamatos homogenizálódása ellenére – a városfejlődés a történelemben, a földrajzi elhelyezkedésben és a kulturális jegyekben rejlő sajátosságok és különbségek miatt mindenütt eltérő módon megy végbe.

Könyve záró fejezetében Enyedi a „Jövő városáról” ír, kutatói pályája utolsó szakaszában ugyanis a posztindusztriális, globalizálódó világ városiasodási folyamataira koncentrált. E részben különböző scenáriókat vázol fel a jövő városfejlődési folyamataival kapcsolatban, amelyek alapjául a jelenleg zajló „posztmodern urbanizáció”, valamint a különböző makrotérségekben megfigyelhető – egyrészt differenciáló, más szempontból ugyanakkor homogenizáló – urbanizációs folyamatok szolgálnak.

Végezetül, mivel recenzióknk célja nem kizárólag a tudományos eredmények bemutatása, hanem az emlékezés is, fontosnak tartjuk kiemelni Enyedi olvasmányos, gördülékeny stílusát, és nem utolsó sorban humorát. Sokak szerint a humor és a tudomány nem összeegyeztethető, egy tudományos munkának minden esetben tényszerűnek, kizárólag a kutatási témával foglalkozó feldolgozásnak kell lennie. Ennek cáfolatához ugyanakkor elegendő beleolvasni a *Városi világ* Előszavába: „A *Városi világ* azonban utolsó művem. Nem „hattyúdalom”: ez nagyon lírai hangzású lenne, másrészt a hattyúnak szerfölött ronda a hangja, s talán ez kötetemre nem érvényes”. Ez a sokakat megragadó és gondolkodásra ösztönző mondat kifejezi a Professor Úr hallatlanul jó, helyénvaló humorát. Recenzióknk – a szerzőt megidézve – a mi „hattyúdalunk Enyedi Györgyhez”, nekünk, fiatal

kutatóknak ugyanis még szerfölött ronda a hangunk, e tekintetben (is) fel kell nőnünk a mesterekhez, a városi világ tanulmányozásakor elsősorban Enyedi Györgyhöz.

HIVATKOZÁSOK

Abler, R. F. (1987) What Shall We Say? To Whom Shall We Speak? *Annals of the Association of American Geographers*, 77 (4), p. 511–524.

Mészáros R. (2012) Enyedi György: Városi világ (Recenzió). *Földrajzi Közlemények*, 136 (3), p. 351–352.